

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Kompetensutveckling

- *En intervjustudie med sju lärare angående deras syn på fortbildning*

Malin Foucard

Självständigt arbete L3XA1A

Handledare: Annika Lilja

Examinator: Ola Strandler

Rapportnummer: HT16-2930-018-L3XA1A

Sammanfattning

Kompetensutveckling kan ske på olika sätt, och ett av sätten är genom olika former av fortbildning. Så tidigt som på 1800-talet började lärare att arrangera olika möten på eget initiativ i Sverige för att få utöka sin kompetens tillsammans med andra lärare, något som senare kom att styras mer av staten. I samband med att elevernas resultat sjunkit i internationella kunskapsmätningar så har staten identifierat ett behov av att fortbilda lärarna i syfte att förändra undervisningen. Syftet med den här studien har varit att utifrån ett lärarperspektiv undersöka hur fortbildning påverkar lärares yrkesprofession, vad de kan påverka kring fortbildning och vad de uttrycker att de har för behov av fortbildning. Datainsamlingen i den här kvalitativa studien har skett genom intervjuer som har spelats in och därefter har materialet transkriberats och analyserats utifrån en tematisk analys. Resultaten i den här studien visar att lärare har ett behov av att få fortbildning och att lärarna önskar mer inflytande i vad som ska ske i fortbildningen. Då intervjun skett med sju stycken lärare från tre olika kommuner i Västsverige kan inte resultaten ses som en generell uppfattning kring fortbildning, men min studie kan bidra med hur några lärare uppfattar fortbildningen och hur den går till.

Nyckelord

Kompetensutveckling, fortbildning, lärares professionsutveckling, kollegialt lärande, matematiklyftet

Engelsk titel

Professional development – an interview-based study with seven teachers regarding their view on extended education within their profession

Innehåll

1. Inledning	5
2. Syfte	6
2.1 Frågeställningar/problemformulering	6
3. Tidigare forskning	6
3.1 Fortbildning/kompetensutveckling	6
3.2 Kollegialt lärande ur ett historiskt perspektiv	8
3.3 Matematiklyftet	8
4. Metod	9
4.1 Intervju	9
4.1.2 Denna studies intervjuer	10
4.1.3 Urval	10
4.1.4 Datainsamling	10
4.2 Analysmetod	11
4.3 Forskningsetiska principer och kvalitetskriterier	12
5. Resultat	13
5.1 Struktur på resultatet	14
5.2 Möjligheter och förutsättningar	14
5.2.1 Att fortbildas inom specifikt område	14
5.2.2 Att lära med och av sina kollegor	15
5.2.3. Att förstå sin undervisning på ett nytt sätt	16
5.3 Svårigheter och hinder	17
5.3.1 Tid för fortbildning och genomförande	17
5.3.2 Rektorns roll	18
5.3.3 Fortbildningsbehov som formuleras av andra än lärarna	19
5.4 Resultatsammanfattning	20
7. Slutdiskussion	21
Referenser	24

1. Inledning

Rapporter presenteras kring hur elevernas resultat sjunker och Sveriges elever presterar sämre än tidigare i matematik, svenska och naturkunskap. Idag är kompetensutveckling aktuellt inom framför allt skolvärlden där det satsas på att kompetensutveckla lärare genom bland annat fortbildning. Lärare skickas på olika fortbildningar eller genomför fortbildningar på sina arbetsplatser. Det som dock inte är lika uppmärksammat i media och i debatter är vad fortbildning gett för resultat och lärarnas egna reflektioner om vad fortbildning betyder har inte heller uppmärksamats. Vad innebär fortbildning för lärare? Förändrar fortbildningen lärarnas undervisning och påverkar det i sin tur elevresultaten? Idag är fortbildning något som förekommer av olika anledningar. Företag som anordnar fortbildning och privata föreläsare tjänar pengar på att de blir anlitade för att fortbilda lärare. Staten kan också erbjuda fortbildning och i samband med detta uppstår det påtryckningar på lärare, rektorer och kommunala tjänstemän om vad en värdefull fortbildning är. I det här arbetet finns ett intresse för att förstå hur verksamma lärare utvecklar sig i sitt yrke idag. Vad får lärare för fortbildning, vad har de för behov och vad tar de själva initiativ till?

Timss¹ har hösten 2016 redovisat resultat som visar att det skett tydliga förbättringar i elevernas resultat inom matematik och naturkunskapsämnena sedan 2011. PISA²-rapporten som släpptes 2016-12-06 visar samma sak, att elevens resultat i matematik har ökat till samma nivå som 2009, vilket är en förbättring mot de resultat som redovisades 2013 från år 2012 undersökning. Resultaten har nu även förbättrats i läsförståelse där Sverige nu ligger strax över medel i OECD (Skolverket, 2016a). Staten har identifierat behov utifrån internationella kunskapsmätningar och något måste göras angående elevernas resultat och undervisningen måste förändras för att öka kunskapen och resultaten ytterligare hos eleverna. Att satsa på att kompetensutveckla lärarna skulle kunna bidra till en förändrad undervisning och förhoppningsvis också förbättrade resultat hos eleverna för att bryta den negativa trenden med låga resultat i olika kunskapsmätningar. (Skolverket, 2013) Efter att de senaste resultaten presenterats har det debatterats i media om orsakerna till trendbrottet, det går inte att säga ännu om Matematiklyftet som fortbildning har bidragit till det resultat som Timss nu redovisat från 2016, men det finns en möjlighet att det är en av anledningarna. En artikel från DN (30 november 2016) lyfter fram två brister med skolverkets satsning, den ena är att själva matematiklyftet enbart genomfördes under en begränsad period och den andra att det är en satsning som enbart fokuserar på ämnet matematik.

Matematiklyftet har varit en satsning från Skolverket för att höja lärarnas kompetens i undervisningen och att det i sin tur ska kunna förbättra elevernas resultat. Just nu pågår också Läsflyftet som fortbildning för lärare med syfte att förbättra elevernas förmåga att läsa och skriva. Frågan om lärares fortbildning är intressant eftersom satsningarna från arbetsgivare oftast har som mål att elevens resultat i skolan ska förbättras. Elevernas resultat har debatterats

¹ Timss (Trends in International Mathematics and Science Study) genomför olika studier i matematik och naturkunskap på uppdrag av IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement)

² Pisa är en studie där de på uppdrag av OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) mäter elevens kunskaper inom matematik, svenska (läsförståelse) och naturkunskap.

de senaste åren och det har konstaterats att trenden måste vända. Det finns ett brett spektrum för lärare att förhålla sig till när det gäller vad en fortbildning är och vad det ska innehålla. Är det fortbildningen som har lett till att lärarna har ökat sin kompetens i sitt sätt att undervisa så att elevernas resultat är högre? Att vända de trender som redovisats med sjunkande resultat sätter press på att lärarna har kunskap i de ämnen som undervisas i och att de får gå fortbildningar för att utveckla sin kompetens eftersom att det i sin tur kan påverka elevernas resultat. I min studie kommer jag att redogöra för några (F)1-3-lärares uppfattningar till fortbildning.

2. Syfte

Syftet med studien har varit att undersöka hur de intervjuade lärarna, som undervisar i åk (F)1–3 och som är behöriga i matematik menar att fortbildning har förändrat deras undervisning. Jag ville undersöka hur de resonerar kring fortbildning som helhet i sina yrken, vad det tillför. Det problemområde jag har valt att fokusera på i min studie är alltså lärares uppfattningar av fortbildning och vad de har för behov av att få fortbildning.

2.1 Frågeställningar/problemformulering

- Vad ser lärare för behov av fortbildning?
- Hur upplever läraren att undervisningen har påverkats efter fortbildningen?

3. Tidigare forskning

Jag har i den här studien tagit avstamp i tidigare forskning kring hur lärare kan få verktyg till att förbättra sin undervisning tillsammans med kollegor och hur det i sin tur kan påverka elever och deras resultat.

Jag har använt mig av olika sökmotorer på internet för att få fram relevant forskning för min studie. Jag har sökt på tidigare forskning via sökmotorerna Google scholar, ERIC, Göteborgs Universitetsbibliotek. Sökord på ERIC: teachers, professional development, Timperley, models of professional, development, visible learning. Jag har avgränsat mina sökningar genom att använda mig av ”Peer Reviewed” och ”Full text”. Sökord på Google Scholar: professional development, kompetensutveckling, fortbildning, lärares professionsutveckling, och fortbildning för lärare. Jag har också läst olika böcker angående detta.

3.1 Fortbildning/kompetensutveckling

Fortbildning är något som kan beskrivas på olika sätt och ha olika innebörder. En fortbildning kan benämnas som en form av kompetensutveckling, och det kan ske både under kortare perioder eller längre perioder. Det finns också olika former av fortbildning som kan ske, de som sker under de så kallade studiedagarna har lärarna skyldighet att närvara vid oavsett vem som bestämt fortbildningen. Det finns också andra fortbildningar där läraren kan påverka mer (Ekholm, 1989).

Det finns olika faktorer som påverkar en kompetensutveckling. En viktig faktor är att det finns en expert inom området som fortbildningen sker igenom, och en annan faktor handlar om den tid en fortbildning kräver och en tredje faktor handlar om hur stort intresse skolledningen har för fortbildningen (Gånedahl, 2015). Gånedahl (ibid.) menar också att det är nödvändigt att ha en uppföljning på fortbildningen och för att det ska vara givande. Dessutom behöver fortbildningen i sig ske under en längre period och då är inte kortare perioder, så som studiedagar, lika givande. Wilson och Berne (1999) har sett att lärare som deltar i en kurs, så som i en fortbildning, ofta har låga förväntningar på att de ska lära sig något nytt som kommer att förändra deras sätt att undervisa. När det professionella lärandet inte baseras på lärarnas eller elevernas behov så riskerar det att bli resultatlöst med den professionella utbildningen. Timperley (2013) menar att lärare måste känna tilltro till sina kollegor och de tillsammans hjälps åt för att nå de målen som verksamheten har i att förändra eller förbättra undervisningen, annars riskerar självförtroendet och motivationen att försvinna hos lärarna. Det finns förväntningar på lärare idag om att de ska förändra sin undervisning utefter de behov eleverna har och om läraren inte anser att det finns ett behov av att lösa något problem i till exempel undervisningen så kan motivationen till att förändra eller förbättras i sin profession saknas. Timperley (2013) tar upp att på samma sätt som formativ bedömning hjälper eleverna att nå sina mål och förbättra sina resultat behöver lärare få hjälp med vad som kan förändras och förbättras för att nå sina mål. Precis som hos eleverna så kan lärare ha olika uppfattningar om vad som är det mest effektiva sättet att lära sig på, och det är något som måste finnas i åtanke vid professionell utveckling så som i fortbildningar.

När lärare får hjälp av en expert inom det området som de ska utvecklas inom och får handledning med hur de ska nå mål i sin verksamhet så ökas deras motivation och engagemang (Timperley, 2013). Detta betyder dock inte att lärarna har en uppfattning om att det är en möjlighet för lärande eller att elevernas resultat ska förbättras (Timperley, 2013). Vad lärarna själva har för inställning till fortbildning har stor betydelse och för att lärarna ska kunna förändra sina tankar kring undervisningen så måste det läggas tid på det. Timperley, Wilson, Barrar och Fung (2007) har analyserat 97 studier som visar att lärare, som med hjälp av en expert inom ett visst område, har elever som har bättre resultat. Hattie (2008) menar att kompetensutveckling bör ske baserat på tidigare forskning och att det är viktigt att lärarna befinner sig i ett klimat på skolan som gör att de får utrymme för att få diskutera, kritiskt granska andra och sig själv. Wilson och Berne (1999) har i sin forskning sett att lärare som deltar i en kurs (fortbildning) ofta har låga förväntningar på att de ska lära sig något nytt som kommer att förändra deras sätt att undervisa. Det genomfördes en fallstudie i Australien mellan 2004 och 2007, där det var ett program (MCJ, *Making Consistent Judgments*) för lärare som skulle fortbilda sig i syftet att utveckla sin lärarprofession. Bolt (2011) observerade då att några lärare upplevde att de, efter att ha deltagit i programmet, kände sig förvirrade och utestängda som grund i att det bara var några få lärare från skolan som deltog i fortbildningen. När de sedan återvände saknade de kollegor att diskutera det de hade fått lära sig med.

”Det brittiska institutet EPPI, som av många betraktas som världsledande när det gäller systematiska översikter på utbildningsområdet, har undersökt om individuell eller kollegial kontinuerlig fortbildning

ger mest effekt. De kom fram till att kollegial fortbildning påverkar lärare och elever men det finns väldigt lite bevis för att individuell fortbildning gör det.” (Skolverket, 2016b)

I läroplanen går det att läsa att rektor har ett ansvar för att se till att lärarna får möjlighet att kompetensutvecklas och utföra sina uppgifter i sin profession. (Skolverket, 2011, s. 19).

Emsheimer (1994) menar att vid en fortbildning är det viktigt att lärare får reflektera kring innehållet för att det ska kännas integrerade i lärarnas vardag. Det är viktigt för att fortbildningen i sig ska kunna bidra med någonting i lärares professionsutveckling och för att fortbildningarna inte ska ”betas av” utan att ha någon inverkan.

3.2 Kollegialt lärande ur ett historiskt perspektiv

Det kollegiala lärandet har funnits bland lärare i Sverige sedan 1800-talet då lärare från olika orter möttes och hade som mål att hjälpa varandra att hålla sig uppdaterade i sin profession. De ville med det nå en känsla av samhörighet tillsammans med andra i samma yrkesgrupp. Det var då lärarna själva som ordnade detta och bestämde hur träffarna skulle vara och innehålla. Sedan dess har det förändrats och under 1900-talet gav sig Skolmyndigheten in i det kollegiala lärandet och började styra över innehåll och mål med det kollegiala lärandet som sker under till exempel studiedagarna. I 1980-års läroplan infördes även att rektorerna skulle ansvara för att varje skola hade en lokal arbetsplan. (Ekholm, 1989)

När lärare möts tillsammans med andra inom sin profession ges möjlighet till kollegialt lärande. Kollegialt lärande beskrivs av Skolverket som kompetensutveckling genom att lärare (i detta fall) tillsammans skaffar kunskap och färdigheter. (Skolverket 2016b) Under 1990-talet skedde en decentralisering där skolorna själva fick ta mer ansvar för vad som skulle vidareutvecklas. Det medförde att det statliga styret förändrades och skolorna och kommunen fick styra mer rörande sin kompetensutveckling (Ekholm, 1989). Idag finns det inskrivet i kollektivavtalet den tid som är avsatt för lärares kompetensutveckling och den ligger nu på 104 timmar per läsår och per heltidsanställd lärare (Lärarnas samverkansråd, 2012). I skollagen står det även att alla lärare har rätt till kompetensutveckling (Skollagen, SFS 2010:800).

3.3 Matematiklyftet

Skolverket har genomfört olika satsningar för att fortbilda lärare. Matematiklyftet är en satsning från Skolverket som genomfördes i Sverige mellan 2012–2016 och hade som syfte att utveckla matematiklärares undervisningsförmåga och höja elevernas resultat. Matematiklyftet har en grund i det kollegiala lärandet som betyder att lärare tillsammans planerar, genomför, utvärderar och förbättrar sin undervisning. När lärare har gjort Matematiklyftet så har lärarna haft stöd av en handledare och haft tillgång till material som funnits tillgängligt på Skolverkets hemsida. Lärarna har haft någon form av handledare eller expert inom området som har hjälpt till under fortbildningens gång och på många skolor är de personerna någon av förstelärarna på arbetsplatsen. (Skolverket, 2013a) Matematiklyftet vilar på en vetenskaplig grund och det är forskare samt lärarutbildare som tagit fram materialet som använts.

En fortbildning kan antingen ske under en kortare period, till exempel under lärares studiedagar, och då är det inte ovanligt att det är en gästföreläsare som är inhyrd för att utbilda lärarna. En

sådan typ av fortbildning kan äga rum utanför skolan. En fortbildning kan också ske under en längre period, exempel på det är matematiklyftet som pågick under ett års tid och då sitter lärarna tillsammans på sin skola. Det finns olika faktorer som nämnt här ovan i [kapitel 3.1](#) och dessa faktorer kan ha stor betydelse på hur väl fortbildningen blir genomförd och hur väl den utvecklar lärarna. En engagerad skolledning behövs för att ta reda på vad lärarna har för behov av fortbildning. Lärarna har idag rätt till ett visst antal timmar som ska läggas på fortbildningar och rektorn bär ett ansvar för att lärarna får den tiden. Med bakgrund till den forskning som har presenterats här ovan har jag format min intervjuguide och återkommer till detta i min resultat- och slutdiskussionsdel av studien.

4. Metod

Jag har använt mig av intervjuer när jag har samlat in min data och utgått från en tematisk analys när jag analyserat min data. Valet föll på en kvalitativ metod i form av intervju då jag ville gå på djupet i några fall för att undersöka hur lärare reflekterar kring fortbildning. Anledningen till att jag valde det är för att Holme och Solvang (1997) menar genom att använda sig av kvalitativ metod så finns det en styrka i att komma nära de som deltar i studien. Genom att använda mig av intervju så har jag kunnat analysera inte bara lärarnas svar i form av vad de sagt med ord utan även hur de har använt sig av gester och genom att utläsa vad som sägs mellan raderna. Om jag hade valt att istället skicka ut en enkät och be lärarna att besvara den så hade jag gått miste om de delar jag fick fördelen att hitta i intervjun. En skillnad mellan kvalitativa och kvantitativa studier är enligt Holme och Solvang (1997) att kvalitativa studier kännetecknas av en flexibilitet i upplägget, medan en kvantitativ studie kännetecknas av strukturering.

4.1 Intervju

Det finns olika metoder för att undersöka hur människor i allmänhet uppfattar olika saker. En av metoderna är att använda sig av intervju för att få information om hur en eller flera personer uppfattar något. Stukát (2011) anser att när man använder sig av intervju så finns det olika typer av intervjuer som kan ske. Det kan vara en strukturerad intervju som kan ses som en stängd intervju där de som svarar (respondenterna) får svara på bestämda frågor med tillhörande förutbestämda följdfrågor. Det finns i det fallet ingen möjlighet för respondenten att ge ett mer utvecklat svar. En annan form av intervju är den semistrukturerade intervjun. I det fallet har den som ställer frågorna samma huvudfrågor men själva följdfrågorna varierar beroende på hur respondenten svarar. Den som intervjuar kan då ta till vara på situationen där ett samspel uppstår mellan intervjuaren och respondenten och på så vis ställa olika följdfrågor för att få ut så mycket information som är möjligt. (ibid) När intervju används som metod kan den som intervjuar uppmärksamma olika saker som blir ett bortfall vid till exempel enkät. Intervjuaren kan notera hur respondenten ändrar tonfall, tar pauser eller skrattar vilken inte blir framträdande i en enkät. En intervju kan även ske med flera personer samtidigt, en så kallad grupp- (eller fokusgrupp) intervju. I den intervjuas några personer tillsammans inom ett område. En kritisk aspekt till att använda den formen av intervju är dock att det finns en risk att alla som deltar inte är helt ärliga eller säger det som de vill av olika anledningar. Det skulle kunna vara att den inte vill att övriga i gruppen ska veta hur den tänker. I den aspekten kan en en-till-en intervju vara att föredra om man vill gå in mer på djupet och få respondenten att känna en trygghet i att ingen annan vet vad

som sägs. (ibid.) Holme och Solvang (1997) lyfter vissa styrkor med att ha en kvalitativ intervju som metod, så som att själva intervjun i sig påminner om ett vardagligt samtal. De menar att de personerna som blir intervjuade ska påverka samtalets utveckling. Stukát (2011) menar att genom att ha en öppen kvalitativ intervju (strukturerade samtal) kan den intervjuade ge sin uppfattning kring det som diskuteras. Respondentens svar blir då utifrån andra ordningens perspektiv, som till skillnad från första ordningens perspektiv baseras på den intervjuades uppfattningar kring det som frågas snarare än att svaren ska baseras på ren fakta.

4.1.2 Denna studies intervjuer

Intervjun bör ske på en miljö där båda känner sig trygga (Stukát, 2011) och jag har valt att göra fältintervjuer, det innebär att jag har åkt till lärarnas arbetsplatser för att få en trygg miljö för lärarna. Jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer som metod och har spelat in mina intervjuer med hjälp av en mobiltelefon. Samtliga deltagare har samtyckt till att det spelas in och har blivit garanterade anonymitet. I utgångspunkt så har intervjufrågorna varit samma och följdfrågorna har varierat från intervju till intervju beroende på hur respondenten besvarat mina utgångspunkters frågor. Efter att ha transkriberat intervjuerna går man igenom intervju svaren och djupläser för att försöka komma in på djupet i vad lärarna vill säga med svaren.

Kritiska aspekter i mitt metodval är bland annat att inte applicera egna uppfattningar på den som blir intervjuad. Det finns också en risk att själva intervjuerna kan komma att förändras från första till sista person beroende på hur jag som intervjuare väljer att formulera frågorna, vilket i sin tur påverkar hur djupa svar jag får från respondenterna. (Holme och Solvang, 1997)

4.1.3 Urval

I min studie har jag gjort ett bekvämlighetsurval när jag valt respondenterna. Jag har haft kontakter på de olika skolorna och på så sätt fått ihop det antal respondenter som deltar. Min ambition var att intervju lärare som är behöriga i ämnet matematik.

4.1.4 Datainsamling

Jag har samlat in min data från tre olika skolor i tre olika kommuner i västra Sverige. Respondenterna är sju stycken lärare som har olika lång erfarenhet inom yrket. Tre av dem som har deltagit i studien är förstelärare och har då haft ett större ansvar vid fortbildningar på sin arbetsplats. De som har deltagit i intervjuerna undervisar i årskurs 1 och 2 för närvarande men har behörigheter som varierar i årskurserna. Skolorna och lärarna har fått fiktiva namn för att skydda deras identiteter i det här examensarbetet.

<i>Namn</i>	<i>Skola</i>	<i>Antal år i yrket</i>	<i>Årskurs</i>
Amanda	Apelsinskolan	10	1
Alice	Apelsinskolan	11	2
Anna	Apelsinskolan	20	2
Beatrice	Bananskolan	42	1
Beata	Bananskolan	3	1
Birgitta	Bananskolan	9	1
Carina	Citronskolan	10	2

4.2 Analysmetod

Jag ville undersöka vad lärare har för behov av fortbildning och hur fortbildningar kan förändra lärarens undervisning. Jag har valt att genomföra en tematisk analys på den data jag samlat in för att komma fram till ett resultat. Efter att ha samlat in datan och transkriberat alla intervjuer påbörjas en process där forskaren sätter sig in i materialet för att sedan finna mönster att kategorisera in svaren under olika teman (Stukát, 2011). Detta är även något som Braun och Clarke (2006) beskriver som tillvägagångssätt i en tematisk analys och som kan ske på olika vis.

Jag valde att utifrån de svar jag fått fram skapa olika teman och underteman för att därefter komma till ett resultat. Sammanlagt hade jag 38 sidor med transkribering som jag bröt ner i mindre delar och placerade ut olika citat från lärarna framför mig. På det sättet fick jag en överblick vad mina intervjuer hade gett mig för stoff och kunde då starta med att hitta olika teman i mina transkriberingar. Det finns vissa fallgropar i att använda tematisk analys som metod vid en analys. En av fallgroparna med att använda tematisk analys som metod är att den som intervjuar (forskaren) löper risk för att applicera sina egna uppfattningar om det som intervjun handlar om och på så sätt riskerar att påverka hur respondenten svarar (Braun och Clarke, 2006). När jag analyserade mina transkriberingar upptäckte jag hur följdfrågorna varierade lite beroende på hur respondenten valt att svara och att jag borde haft flera följdfrågor knutna till just de två frågeställningar som jag haft i början. Risken hade dock varit att jag skulle ha styrt svaren eller påverkat respondenten att svara på ett visst sätt mot det som jag själv tycker eller tror ska vara svaret. Jag skrev ut och läste igenom mina transkriberingar och markerade med olika färgpennor på olika ställen där jag uppmärksammade intressanta svar från respondenterna. Efteråt så klippte jag ut citat från de olika intervjuerna och lade upp framför

mig. Genom att ha detta framför mig kunde jag så småningom börja med en tematisering där olika citat kunde placeras in i olika teman. När jag hade fått fram olika teman så läste jag igenom på nytt och fick då fram flera underteman. Denna process med att finna mina teman har upprepats tre gånger för att komma fram till de slutgiltiga teman som redovisas i resultatkapitlet.

4.3 Forskningsetiska principer och kvalitetskriterier

Det finns forskningsetiska principer som forskare ska ha kännedom om när forskning ska bedrivas (Vetenskapsrådet, 2002). Det finns något som heter individskyddskrav som kortfattat innebär att den som blir intervjuad ska vara skyddad från att samhället får reda på saker om individen så som livsförhållanden, att den intervjuade inte ska utsättas för kränkning eller förödmjukelse och inte heller utsättas för fysisk eller psykisk skada. I individskyddskravet som står beskrivet i Vetenskapsrådet (2002) ingår fyra principer som jag i min studie har jag eftersträvat att uppfylla:

1. *Informationskravet*
2. *Samtyckeskravet*
3. *Konfidentialitetskravet*
4. *Nyttjandekravet*

1. *Informationskravet* innebär att forskaren har skyldighet att informera respondenten kring forskningens syfte och att deltagande i studien är frivilligt. Forskaren bör informera deltagarna i god tid innan själva informationsinhämtningen påbörjas oavsett vilken metod som används. Det finns olika typer av undersökningar som kan genomföras och det beror sig på hur vida deltagaren är aktiv eller passiv (Vetenskapsrådet, 2002). Informationskravet uppfylldes då jag kortfattat i god tid innan studien informerade de som ville delta vad studien skulle handla om.

2. *Samtyckeskravet* innefattar att de som deltar i studien själva bestämmer om de vill medverka eller inte. Vid olika typer av undersökningar används olika typer av samtycken. Det viktiga är att forskaren har informerat och fått ett samtycke till att studien genomförs. Det samtycket kan vara från den som ska till exempel intervjuas, via någon företrädare eller från en vårdnadshavare om den som deltar inte har fyllt 15 år (Vetenskapsrådet, 2002). I samband med att jag skickade ut förfrågan om deltagande i min studie så förklarade jag att deltagande i studien är frivilligt och att alla deltagare är garanterade anonymitet. De som deltog gav sedan sitt samtycke till att delta i intervjun och att intervjun spelades in.

3. *Konfidentialitetskravet* handlar om att personuppgifter och andra uppgifter kring deltagaren ska förvaras oåtkomligt för obehöriga. Det ska i princip vara omöjligt för obehöriga att kunna lista ut vem i studien som till exempel har sagt vad (Vetenskapsrådet, 2002). Genom att använda fiktiva namn på skolorna och lärarna så minskar risken för att någon obehörig kan lista ut vilka lärarna är i min studie. Allt material som jag har samlat in är förvarat oåtkomligt från obehöriga.

4. *Nyttjandekravet* betyder att det som har samlats in under studien enbart får användas i studien och i den forskning som deltagande lämnade sitt samtycke till (Vetenskapsrådet, 2002). Jag har

garanterat att det material som jag har samlat på mig enbart är för den studie som genomförs nu som de själva har samtyckt till att delta i.

Dysthe, Hertzberg och Hoel (2011) nämner olika kriterier som ska finnas med i en studie. Ett av kriterierna är *autencitet* som innebär att forskaren kan övertyga om att denne har varit kapabel till att genomföra studien genom att redogöra för upplägg och design, och ha hållit sina ögon och öron öppna för hur respondenten uttrycker sig. Ett annat är *plausibilitet* som handlar om att studien ska vara trovärdig och att det ska finnas möjlighet till att den som läser får ett igenkännande. Här får forskaren visa för läsaren att den besitter en bedömningsförmåga i att analysera och tolka studien. Det sista är *kritik*, och innebär att den som skrivit texten måste kunna se texten genom kritiska ögon. Det som skrivs får inte ses som en absolut sanning utan både för och nackdelar kan finnas för att belysa de olika uppfattningarna som finns angående studien. Det är något som är behövt för att forskningen ska kunna föras framåt. Studien som jag genomfört är av kvalitativ karaktär och då finns det en del kvalitetskriterier. Larsson (2005) menar att i en fenomenologisk tradition så ska man bortse från sina egna uppfattningar kring ett fenomen, vilket kan anses vara svårt. I en kvalitativ studie så lyfts vikten av att presentera något nytt för läsaren och hur det nya framställs. En viktig sak i en kvalitativ studie är att ge läsaren ett nytt sätt att se på verkligheten. Larsson (2005) anser att det inte är lätt ur ett generaliserbarhetsperspektiv att få läsaren att jämföra med liknande fallstudier och sedan acceptera att verkligheten ser ut på det sätt som beskrivs i studien. Istället kan resultatet i studien ses som något läsaren kan ha i åtanke och kanske generaliseras med andra fallstudier i framtiden där det går att se vissa likheter mellan studierna. Ett kriterium för att bedöma kvalitativa studier menar Larsson (2005) är att utgå från studiens heuristiska kvalitet. Med det menar han hur vida läsaren kan intalas till att se verkligheten på ett nytt sätt genom resultatet i studien.

5. Resultat

(...) Amen också hur man bemöter, att man själv ska behålla lugnet och inte höja rösten... alltså det är också en typ av fortbildning såklart men jag tänkte inte på den i första hand utan jag tänker på ämne du vet så här, **skratt** (...) Carina, Citronskolan

Fortbildning som begrepp är väldigt brett och uppfattas olika beroende på vem du frågar. Som i citatet här ovan där en lärare, mot intervjuens slut, berättar om en fortbildning hon gjort, men inte tänkt på som fortbildning för att den har handlat om ”lågaaffektivt bemötande av utåtagerande elever” och inte ett klassiskt ”skolämne”. Ambitionen inför intervjuerna var att undersöka lärarnas behov av fortbildning inom matematikämnet. Då de intervjuade lärarna är klasslärare som undervisar sina elever i flera ämnen och har en holistisk syn på undervisning har studien kommit att handla om fortbildning i en bredare bemärkelse än bara inom matematikämnet.

De jag har intervjuat har benämnt fortbildning både som något som kan ske under en dag, till exempel studiedagar, men också som något som kan ske under en längre period, så som till exempel matematiklyftet och läslyftet som sträcker sig över en längre tid. Oavsett hur djupt de gått in på de olika typerna av fortbildning så har de vissa saker gemensamt som jag kommer att

presentera här nedan. Mina resultat kan kategoriseras in i tre övergripande teman med tillhörande underteman. Studiens övergripande teman är ”Möjligheter och förutsättningar” och ”Svårigheter och hinder”. Dessa har visat sig i materialet och är baserade på hur lärarna har uttryckt sig i mina intervjuer i förhållande till hur de ser på fortbildning. Varje tema är sedan indelade i olika underteman som beskriver olika ”möjligheter” och ”svårigheter”.

5.1 Struktur på resultatet

Jag har valt att vid vissa citat enbart ta med den del av lärarnas utsagor som är av relevans för studien. Jag har även gjort små justeringar av talspråket för att läsaren ska kunna hänga med i de citerade utsagorna. Vid de tillfällen jag har tagit bort vissa delar i citatet har jag markerat det med (...) och vid de tillfällen som jag har lagt till något för att tydliggöra har jag skrivit det inom [].

Jag har också valt att göra en liten tabell för att visa kort av vad jag har fått fram i min studie.

Möjligheter och förutsättningar	Svårigheter och hinder
<ul style="list-style-type: none"> • Att fortbildas inom ett specifikt område • Att lära med och av sina kollegor • Att förstå sin undervisning på ett nytt sätt 	<ul style="list-style-type: none"> • Tid för fortbildning och genomförande • Rektorns roll • Fortbildningsbehov som formuleras av andra än lärarna

5.2 Möjligheter och förutsättningar

Någonting som lärarna pratar om när de diskuterar begreppet fortbildning är de möjligheter som uppkommer i samband med fortbildningen. Jag har valt att först beskriva lite kring möjligheterna och sedan tematisera de olika möjligheterna för att få en bättre förståelse för hur jag tolkat deras svar.

5.2.1 Att fortbildas inom specifikt område

En möjlighet som ges genom fortbildning är att lärarna får utöka sin kompetens inom ett ämne eller specifikt kunskapsområde.

Specialpedagogik och SO är två områden som några av lärarna i studien skulle önska att de hade ytterligare kompetens inom. Genom att få fortbildning inom vissa områden finns det en möjlighet att bemöta eleverna utifrån deras förutsättningar. En av lärarna som efterfrågar mer kunskap inom specialpedagogik menar att det idag är för många elever med särskilda behov och för få lärare som har kompetens att bemöta dessa.

(...) många barn har lite många speciella behov är vad jag tycker nu. Och sen så det är också många barn som har ADHD-diagnosen också. Och de som inte har ADHD-diagnosen men kanske de har behov på andra sätt i andra områden som det är, jag tycker att liksom alla behöver ha det här specialpedagogiska saker eller ting eller kunskap som en ska ha med sig. Beata, Bananskolan

En annan lärare menar att hon behöver mer kunskap inom specialpedagogik för att lära sig hur hon ska bemöta en elev med diagnos samtidigt som hon har övriga elever i klassen att se och bemöta med deras behov.

Ja, ja det är väl kanske det här med specialpedagogik kanske. Hur man tar barn som inte har förmågor och så. Hur lägger man upp jobb när man ska ha 14 olika saker på gång samtidigt här inne kanske. Alla ska ha utifrån sina förutsättningar och så finns det inte resurser för alla. Amanda, Apelsinskolan

Vid analysen visar det sig att lärares behov av fortbildning ofta handlar om att de vill öka sin kompetens om hur de ska hantera olika utmaningar i klassrummet. Några av lärarna anger att de vill veta mer om hur de ska kunna bemöta elever som har specialpedagogiska behov i klassrummet. De upplever inte att den kunskap de har idag är tillräcklig för att kunna bemöta dessa elever och ge dem en undervisning likvärdig den som de andra eleverna får. De ser möjligheter att få den kunskapen genom fortbildning. En lärare uttrycker att hon vill hänga med i utvecklingen och vad som sker, och hålla sig uppdaterad på vad forskningen säger och vad som har förändrats.

Ja och sen måste man ju fortbilda sig själv hela tiden och.. jag läser väldigt mycket grejer som kommer och så. (...) I nya rön och allt sånt där. Det ingår, det måste man ju göra. Beatrice, Bananskolan

Carina önskar fortbildning i so för att hon behöver uppdatera sig i ämnet. Hon önskar också att få fortbildning i ämnet engelska då hon saknar behörighet i att undervisa i just det ämnet. Hon känner sig inte trygg i att undervisa eleverna i ett ämne som hon inte vet hur hon ska undervisa i och vill därför få möjlighet att lära sig mer om det genom fortbildning.

(...) so:n har ju kommit väldigt, (...) jag känner att där skulle jag verkligen behöva ett nytt lyft och (...) Och det vet jag, att det har jag lyft också på mina utvecklingssamtal tillsammans med rektor att jag skulle vilja ha nån typ av kompetensutveckling i so just. Carina, Citronskolan

Nej jag skulle ju vilja läsa engelska, för det är jag inte behörig i. (...) Men där är det, det är väl ett av ämnena som jag tycker är jobbigast att undervisa och inte va behörig i (...) jag är väldigt osäker på engelska jag vill inte lära fel (...) Carina, Citronskolan

5.2.2 Att lära med och av sina kollegor

En annan möjlighet med fortbildning är som lärarna lyfter att de kan lära sig tillsammans med varandra, men också att de kan lära sig av varandra. En av lärarna som jag har intervjuat läser svenska som andraspråk på distans och har aktivt valt en närliggande stad för att få möjligheten till fysiska träffar med kollegor.

(...) Det var därför jag valde den [kursen] alltså då har man ju ändå träffat andra människor och suttit och pratat med så det har varit väldigt bra. Anna, Apelsinskolan

När de går en längre fortbildning tillsammans med kollegor på skolan så får de en chans att planera, genomföra och utvärdera tillsammans. Det har varierat skolorna emellan hur upplägget är under fortbildningarna, några av skolorna i studien har med förskoleklass vid till exempel läsluftet, men andra har det inte. I min analys kan jag urskilja att de lärarna som arbetar på

skolor där förskoleklass är involverade upplever det som lärorikt att ha med dem. Delvis för att förskoleklass kan bidra med hur de lagt upp sin undervisning och på så sätt hjälpa övriga lärare i andra årskurser att få se hur de arbetar, men också för att förskoleklass ska få en inblick i hur de arbetar i de högre årskurserna.

(...) Man har ju grejer som, även som förskoleklassen gör som man själv skulle, som vi också skulle kunna göra, när man märker att vissa kanske tycker att saker är svårt, då kanske man kan ta till deras arbetssätt så det är väldigt nyttigt. Det tycker jag Carina, Citronskolan

Ja, och det som vart bra är ju då att man får höra både förskoleklass, och ett och två och tre hur dem genomförde uppgiften och då kan man få lite tips hur man tänker framåt då nästa år när man kanske har tvåor. Är en uppgift för svår eller för lätt så kan man dela med sig av det och kanske ens kollegor i en yngre eller äldre årskurs kan ha användning för den. Det blir ju ett erfarenhetsutbyte på det sättet.
Amanda, Apelsinskolan

Amanda menar att genom att de arbetar kollegialt tillsammans med alla årskurser så sker det ett erfarenhetsutbyte och idéer kring hur nästa års undervisning kan gå tillväga. Carina som jobbar på Citronskolan säger att det är bra att förskoleklass är med så att hon och hennes kollegor kan få se andra varianter på hur de lagt upp sin undervisning kring en uppgift som kan ha varit för svårt för vissa elever i högre årskurser. Då kan de använda sig av förskoleklassens upplägg för att se om det fungerar bättre och ligger på en bättre nivå. Lite senare i intervjun poängterar Carina att det är bra att förskoleklass är med så att de vet vad eleverna ska kunna när de kommer upp i de högre årskurserna.

Ja, det är de. [svar på frågan om förskoleklass är med i läsluftet] Tanken var ju faktiskt, vår rektor ville ha med alla, men att det inte funkade praktiskt tyvärr så det är lite synd. Det är jätteviktigt så att de vet vad de ska förbereda eleverna på innan ettan och så. De är ju ändå ett ganska viktigt steg från förskola till skola (...) det har vi faktiskt pratat om här på skolan att man skulle få en röd tråd att vad händer i de lägre åldrarna, vad ska vi ta över i 4-5an och så där, så det kan säkert vara nyttigt om vi blandar oss nu till våren, till nästa [nästa del av läsluftet] liksom. (...) Carina, Citronskolan

Det här med kollegialt lärande och att man kan lära av varandra för det är ju så många som kan så mycket som man aldrig träffar här på skolan. Att få sitta i grupper och diskutera och höra andra göra det. Amanda, Apelsinskolan

Asså det här sättet som läsluftet när man gör det tillsammans, det är ju väldigt givande i sig. Men sen så skulle jag, sen är det också väldigt kul att träffa andra på andra skolor för man jobbar ju väldigt olika, så nu när man haft läsluftet skulle jag nog vara lite sugen på att jobba tillsammans med andra för att få se, få lite nya idéer. Ha lite koll på hur man gör på andra ställen. Carina, Citronskolan

Både Carina och Amanda belyser här betydelsen de känner av att samarbeta med kollegor som de inte brukar arbeta tillsammans med.

5.2.3. Att förstå sin undervisning på ett nytt sätt

De som deltagit i studien har alla nämnt något om hur fortbildning har påverkat dem i deras profession. Några av lärarna har börjat tänka mer kring vilket material som används i undervisningen och några av lärarna har tagit till sig hur de ska planera inför en lektion och vad som är viktigt att tänka på för att ge eleverna bättre möjligheter att lära sig.

Det här citatet har jag valt att ta med då jag finner den här lärarens reflektioner intressanta när hon visar hur hon efter fortbildning börjat reflektera mer kring begrepp som används.

Mer noggrann med begrepp som nu jobbar vi med uppställning och låna och växling i subtraktion så att man går igenom uppställning, vad betyder det? Och låna, liksom vadå låna? Varför säger vi så? Och växling, varför säger vi det? Att jag nog är, går nog in mer på djupet (...) där har jag också blivit mer medveten om hur jag säger och vad jag tar upp (...) Carina, Citronskolan

Det lärarna har gett uttryck för att det finns olika stora behov inom vissa områden när det kommer till fortbildning. Det finns behov av att få utbilda sig inom specialpedagogik och hur de eleverna ska bemötas i klassrummen, men även i att få behörighet att undervisa inom vissa ämnen eller att hålla sig uppdaterade inom de ämnena. Lärarna ser här fortbildning som något som kan ge dem en möjlighet att få lära sig mera, att förstå sin undervisning på ett djupare sätt som dels bidrar till att de ska kunna känna sig trygga i sin undervisning och till att elevernas möjligheter att lära ökar.

5.3 Svårigheter och hinder

Som nämndes inledningsvis i kapitlet så handlar det andra temat om svårigheter. Även om lärarna generellt sett i mina intervjuer har lyft fortbildning som någonting som ger möjligheter och med en positiv betoning så uppstår även vissa svårigheter med fortbildningarna. Jag har även här skapat underteman för att nå djupare i deras svar. En av lärarna känner en viss rädsla för att förväntas kunna lösa alla problem inom området som hon fått fortbildning i.

(...) Sen blir man väl lite rädd också när man ska gå såna kurser att då tas det för givet att man ska fixa det. Det är inte alltid fördel, förstår du hur jag tänker? (...) Om man går nån liten kurs här på skolan kanske, så förväntas det att nu har ju du gått det här nu kan ju du fixa det i din klass. Det kan ju bli en fälla då att det är många som sliter ut sig. Förväntar sig rektorn att jag ska fixa detta för att vi haft den här utbildningen här på skolan? Amanda, Apelsinskolan

5.3.1 Tid för fortbildning och genomförande

De som har deltagit i studien anser att det finns olika personer som bär ansvaret för att det ska finnas en möjlighet att få gå en fortbildning. Några av lärarna uttrycker också att de upplever vissa svårigheter med att få in fortbildningen i sitt arbete.

(...) så när det inte går på arbetstid, vanlig arbetstid utan sena eftermiddagar när man är som tröttast, och så ska man liksom göra utrymme för det under tiden när man har den vanliga undervisningen och hinna med det. Mm. Beatrice, Bananskolan

(...) Och så ligger det ju ett X antal timmar och dagar där det står att det ska va fortbildning men ofta blir det ju inte det när vi har studiedagar. Utan det är ju att plocka grejer och allt möjligt, det är ju inte direkt en fortbildning som vi har inskrivet i våra avtal, utan det är ju att plocka iordning med grejer i klassrummen och allt sånt där då. Så att ren och skär fortbildning, det är sällan det blir så. Som ger någonting alltså. Beatrice, Bananskolan

(...) Eller rättare sagt man hinner få i den [läslyftet] i den vanliga verksamheten så att det inte bara är en ”happening”... för det kände man ju mycket med mattelyftet (...) Amanda, Apelsinskolan

Amanda och Beatrice pratar här om hur fortbildning uppfattas av dem som någonting som måste planeras in i deras arbete och i verksamheten och hur det kan skapa en stress kring det som fortbildningen ska bidra med. Den av lärarna som har varit verksam inom läraryrket längst tid av dem som deltagit i intervjun (Beatrice) har under sina år deltagit i olika fortbildningar. I år läser hon läslýftet för andra gången vilket hon uttrycker att hon upplever som ett tvång då rektorn har bestämt att alla lärare ska delta i den fortbildningen.

(...) Jag menar har man lyckats med alla sina elever i så många år innan så känner jag inte direkt att det påverkar mig, vare sig mattelyftet eller läslýftet och som du är tvingad i det här kollegiala lärandet att då ska jag, det går ju ut på att det inte ska kosta någonting och så ska man lära sina kollegor saker och ting, det är ju det det går ut på hela tiden. Jag känner mig tvingad att gå där nu när det är andra gången.
Beatrice, Bananskolan

Fortbildning är naturligtvis väldigt viktigt, men jag tror att det ska komma från oss som jobbar.
Amanda, Apelsinskolan

Det önskas mer fortbildning inom olika områden men samtidigt tycks lärarna i studien inte vara villiga att släppa in fortbildningarna i sitt arbete då det anses ta tid från någonting annat.

(...) man SKA är tanken också att väva in det [uppgifterna i läslýftet] i sin undervisning det ska inte vara någonting utöver de andra lektionerna. Carina, Citronskolan

(..)Men att det liksom blir nåt och att man får lite nytt, eller och lite gammalt också kanske, **skratt** man fräschar upp minnet. Så jag tycker att det är jätteviktigt med fortbildning som lärare. Anna,
Apelsinskolan

(...) både mattelyftet och läslýftet först då när det är på helfart och man har ett heltidsarbete som är väldigt krävande då är det väldigt jobbigt. För du förväntas läsa in väldigt mycket material och sen får man ju inte alltid den kompensationen för tiden som det tar. Så det blir ju ett väldigt stressmoment, för faktiskt är det väldigt bra att ha grejer men man hinner inte liksom att smälta det ordentligt. Beatrice,
Bananskolan

5.3.2 Rektorns roll

Resultatet av min analys ger en bild av att lärarna själva tar kontakt med sin rektor/chef när de vill ha en fortbildning inom något och sedan är det upp till rektorn att bestämma om det ska bli av eller inte. Vissa av lärarna som deltagit i studien har svarat att de genomfört vissa fortbildningar på egen hand och eget initiativ, men att de först och främst vänder sig till sin rektor. Svårigheten som framträder här i intervjuerna är att rektorerna verkar se till skolan som en helhet och inte till lärare som behöver individuell anpassning för att deras behov ska tillgodoses. Lärarna upplever då att de bli förbisedda i hur beslut tas kring deras fortbildning.

Det är nog rektorn. Det får man nog själv som pedagog framföra själv till rektorn att man är intresserad av att gå. Eller om man själv ser att det kommer någon föreläsning som man är intresserad av så kan man säga det till sin rektor så får man förhoppningsvis gå. Birgitta, Bananskolan

Det har ju rektorn, tycker jag. Eller om det är kommun på nåt vis att man visar att vi ska ha, men det är väl rektorn på varje skola antar jag. Jag vet inte riktigt hur det är tänkt så men... ja. Anna,
Apelsinskolan

Jag tycker väl att det viktiga är att de som jobbar säger till ”vi skulle vilja ha fortbildning inom detta” för det är ju så vi försökt vi som är förstelärare här på skolan nu, lyssna av lite grann så här, vad är det vi skulle behöva sitta och prata om? Så det gäller ju att få signalerna från andra. Amanda, Apelsinskolan

Ja, jag har inga såna ansvar det är bara att jag gillar att göra så. För att sen så vår chef, rektor har inte heller sagt att ni ska sitta och dela med sig, nej det gör vi inte, utan det är bara kanske några kanske man sitter med någon, passar på att säga något och dela med sig. Beata, Bananskolan

Birgitta och Carina delar samma uppfattning som Anna kring hur de ska gå tillväga för att få fortbildning, först kontaktar man sin rektor för att se om möjligheten finns att få gå på en fortbildning och sedan är det upp till rektorn att ta ett beslut. Carina tar upp olika exempel på vad som kan påverka rektorns beslut, så som att antalet behöriga lärare som kan undervisa i engelska är tillräckligt på skolan och därför finns det ingen anledning att Carina ska gå en fortbildning inom det just nu. Carina har själv kontaktat rektorn för att få fortbildning inom engelska, men rektorn anser att det för stunden är tillräckligt många behöriga lärare inom ämnet och därför går det att täcka upp den undervisningen. Hon tror att så länge det inte krävs betygsättning inom ämnet anser inte rektorn att det finns behov av behöriga lärare inom just det ämnet.

Jag skulle först i alla fall gå till rektorn och se om inte det finns möjlighet, och sen så handlar det väl om då vad hen anser att, vad det behövs. Finns det tillräckligt med engelskalärare på skolan så kommer man nog antagligen inte få det. Jag vet att andra kollegor här har gjort det på egen hand, engelskan just. Så att antagligen så, vi har nog en i varje arbetslag så jag kan tänka mig att det räcker. Så länge det inte är betygsättning på det sättet så är det nog lugnt. Carina, Citronskolan

Eh det är ju, väl... skulle jag säga kommunen som har bestämt det. Vad jag vet. Och då fick vi ju det som förstelärare fick det som uppdrag då, inte när vi blev det, utan sen efter... joo det var nog redan ganska så i starten att vi blev, att vi skulle hålla i det då. Alice, Apelsinskolan (ansvar som förstelärare)

På frågan vem som har ansvaret för att läraren ska få fortbildning inom ett önskat område är de alla sju lite eftertänksamma innan de svarar och alla svara samma sak: ”jag får gå till rektorn och säga att jag vill ha det och sen se om jag får det.”

5.3.3 Fortbildningsbehov som formuleras av andra än lärarna

Rektor tycks vara den som ytterst bestämmer vilken fortbildning lärarna på skolan ska få. Skolhuvudmännen för de olika skolorna har också ett intresse för vilken fortbildning lärarna får. Detta upplever lärarna i studien som en svårighet. I mina intervjusvar går respondenterna olika djupt in på hur de reflekterar kring fortbildning som de fått och som de gör. Amanda på Apelsinskolan poängterar att lärarna behöver få vara förberedda på vad som förväntas under fortbildningen.

(...) då skulle jag vilja vara förberedd för att gå på den föreläsningen till exempel. Då skulle jag vilja veta lite mer vad handlar detta om? (paus) Jag tror man mer tar till sig om man vet vad det ska handla om än om man bara blir tillsagd att gå dit. Amanda, Apelsinskolan

I Amandas svar gör jag en tolkning av att hon ser på fortbildning som något viktigt i sitt yrke, men att hon vill att lärarna ska ha mer inflytande över vad det är för fortbildning som ska genomföras. Min tolkning av det är att hon anser att den fortbildning som finns idag inte utgår från lärarnas behov och att hon vill få mer information för att kunna förbereda sig inför fortbildningar som blivit bestämda av någon annan. I dagsläget menar hon att hon inte kan ta till sig det hon hade önskat från fortbildningarna.

Den av lärarna som har varit verksam inom läraryrket längst tid av dem som deltagit i intervjun (Beatrice) har under sina år deltagit i olika fortbildningar. I år läser hon läslyftet för andra gången vilket hon uttrycker att hon upplever som ett tvång då rektorn har bestämt att alla lärare ska delta i den fortbildningen.

(...) Jag menar har man lyckats med alla sina elever i så många år innan så känner jag inte direkt att det påverkar mig, vare sig mattelyftet eller läslyftet och som du är tvingad i det här kollegiala lärandet att då ska jag, det går ju ut på att det inte ska kosta någonting och så ska man lära sina kollegor saker och ting, det är ju det det går ut på hela tiden. Jag känner mig tvingad att gå där nu när det är andra gången.
Beatrice, Bananskolan

Fortbildning är naturligtvis väldigt viktigt, men jag tror att det ska komma från oss som jobbar.
Amanda, Apelsinskolan

Beata på Bananskolan uttrycker liksom Amanda ett behov av att få mer inflytande över vad för fortbildningar som ska genomföras. Anna på Apelsinskolan säger att hon glömmer av i de föreläsningar som någon annan bestämt åt henne att hon ska gå på.

Men just fortbildning här, eller ja... just de här stora föreläsningarna tycker jag oftast inte, på nåt vis liksom glömmer man dem sen. Eller ja man glömmer dem inte, men ja lite så. Det är någon annan som bestämt vad jag ska lyssna på och så. Anna, Apelsinskolan

(...) Och sen så någon måste också till exempel intervjuja kanske lärarna på olika skolor om vilka behov vi har, eller hur? (...) Så jag hoppas att de som sitter högre upp kan gå ner och lyssna på oss, vilka behov har vi? Beata, Bananskolan

När jag analyserade det här slogs jag av att ingen annan än Beatrice uttryckt ordagrant att de känner ett tvång att gå fortbildningar, men att de ändå inte är nöjda med upplägget på alla fortbildningar som de haft genom åren. Det uttrycks som här ovan från Amanda en önskan om att få vara med och påverka mer vad som ska ges för fortbildning samtidigt som lärarna är överens om att det är rektorn som ska bestämma vad som ges för fortbildning.

5.4 Resultatsammanfattning

I min analys visade sig två övergripande teman. Jag kunde finna att lärare vill förbättra sig och utöka sin kunskap inom vissa områden. Det är olika uppfattningar om vem som bär ansvar beroende på vad det är för fortbildning som ska göras, men lärarna menar själva att de har ett ansvar att ta kontakt med sin chef om de vill ha fortbildning. Det finns fortbildning som bestäms av kommun eller staten att den ska genomföras och då är det inte lärarnas eget initiativ till att genomföra fortbildningen. De svar som jag analyserat menar att fortbildningarna som lärarna

har genomfört på olika sätt har bidragit till att förändra undervisningen i deras verksamhet, men lärarna ser också att då den fortbildning de får bestäms av någon annan och inte kommer ur ett behov glöms den lätt bort. Vid vissa tillfällen så har läraren fått anpassa uppgifter som de har fått med sig på fortbildningen för att den ska gå att använda i just sin årskurs, och i vissa tillfällen så har materialet fungerat att återanvända utan anpassning. De pratar övergripande om möjligheter och svårigheter som finns i samband med att fortbildning ges. Sen framkommer det olika saker som de ser som möjligheter och som svårigheter i fortbildning, vilket har tagit tid att bena ut vad de menar med. Det finns olika behov hos lärarna som de känner att de har. Några av behoven som nämns i mina intervjuer är att det finns behov av kompetensutveckling inom särskilda områden. Det finns ett behov av att förbättras i sin profession och att få verktygen till att kunna hantera sin undervisning för både sin egen skull men även för elevernas skull. Genom att de belyser sina behov så framgår det i resultatet att de ser både möjligheter och hinder med att fortbilda sig och att de måste få rätt förutsättningar för att behovet ska tillgodoses.

7. Slutdiskussion

Min frågeställning/problemformulering bestod av två frågor. Min första fråga blev besvarad, medans den andra inte blev det.

- Vad ser lärare för behov av fortbildning?
- Hur upplever läraren att undervisningen har påverkats efter fortbildningen?

Min första forskningsfråga blev besvarad då lärarna i sina svar lyfter hur de på olika sätt har ett behov av fortbildning. Det framkommer att det finns olika behov och att det handlar om både innehåll i sin fortbildning men också hur fortbildningen ska gå till och vem som anordnar den. Min andra forskningsfråga har inte blivit besvarad i den grad jag hade hoppats på i min studie. Att jag har fått så få svar kring den frågan skulle kunna bero på att lärarna inte har reflekterat särskilt mycket över hur fortbildningar har påverkat deras undervisning och därför inte har gett några utvecklande svar. Istället var det lättare för lärarna att prata om de behov som de hade och de förutsättningar som de menar att fortbildning har. Ett tänkbart sätt att få djupare svar i den frågan hade kunnat vara genom att observera lärare som genomgår fortbildning. Det hade krävt mer tid och hade kunnat ske före och efter att fortbildningen genomförts och på så sätt undersöka om lärarens undervisning har förändrats till följd av fortbildningen.

I mitt resultat har jag funnit att lärare föredrar att genomföra sina fortbildningar tillsammans med sina kollegor i arbetslaget. Bolt (2011) såg som tidigare nämnts att lärare som blir skickade på fortbildningar utan sina kollegor saknar någon att diskutera med när de väl kommer tillbaka till sin arbetsplats. Lärare under 1800-talet styrde, utifrån sina egna behov, upp möten för att få utbyta kunskap. Så småningom kom fortbildningen att övergå från lärarna själva till att staten och myndigheter tog mer och mer kontroll över fortbildningen, och i min studie verkar lärarna känna en saknad av att få vara med och bestämma över fortbildningen (Ekholm, 1989). I och med att besluten tas över lärarnas huvud från andra så kan det påverka lärarnas engagemang till att fortbilda sig. Gånedahl (2015) nämner olika faktorer som spelar in vid fortbildning. En av faktorerna är skolledningens roll. En oengagerad skolledning ser förmodligen inte till lärarnas

behov utan är antagligen inte insatta i vad som önskas vilket såklart kan uppfattas som problematiskt. Wilson och Berne (1999) menar att lärare som deltar i en kurs (fortbildning) ofta har låga förväntningar på att de ska lära sig något nytt som kommer att förändra deras sätt att undervisa. Detta är någonting som jag funnit att lärarna i mina intervjuer har haft en annan uppfattning om då min analys visar att de som blivit intervjuade går på fortbildning i hopp och tron om att de ska få ny erfarenhet eller en uppdatering i det som de har en del erfarenhet inom. Lärarnas behov är något som ska ligga till grund för det professionella lärandet, annars finns det en risk att fortbildningen blir resultatlös (Timperley, 2013). Det som mitt resultat ger en bild av är att de lärare som deltagit i min studie uttrycker att de önskar mer inflytande över sin fortbildning. Det finns förväntningar på att lärare ska utforma sin undervisning utefter de behov som eleverna har i klassrummet, förändringar som kan tänkas ske genom fortbildning. En av lärarna som deltog i min studie uttryckte dock en rädsla för att förväntas kunna lösa alla problem som dyker upp bara för att hon genomfört en fortbildning. Risken skulle alltså kunna finnas att om flera lärare delar den rädslan så vill de inte gå fortbildningen, just för att rektorn inte ska anta att läraren kan allt och kan lösa allt. Timperley (2013) tar upp att lärare har olika uppfattningar kring vilket sätt som är mest effektivt att lära sig något på, och att det här är något som måste finnas i åtanke vid fortbildningar. Mitt resultat visar olika aspekter på hur lärare upplever att fortbildning är utformad. Dels nämns längden på fortbildningen, och dels innehållet. Det framhävs att lärarna föredrar längre fortbildningar framför att genomgå korta så som på studiedagar. Gånedahl (2015) poängterar att fortbildning som sker under längre tid oftast har någon form av uppföljning som lärarna behöver och det är något som saknas i de kortare fortbildningarna. Man skulle kunna påstå att utformningen på fortbildningar vilar på en vetenskaplig grund då många punkter ur det historiska perspektivet har tagits i åtanke och format mycket kring hur fortbildning går till idag, och att det har ändrats något utifrån vad som visat sig fungera.

Mina resultat i den här studien kan tolkas som att lärare har en positiv inställning till fortbildning i den bemärkelsen att de genom den ska få mer kompetens inom vissa områden, men samtidigt har de en rad olika exempel på vad som inte fungerar med fortbildningar. Lärarna uttrycker en lust till att lära sig mer och få utvecklas i sin profession. De vill ha mer kunskap i till exempel specialpedagogik, och de vill ha mer kunskap i olika ämnen som de undervisar i. Däremot är det en del som menar att det kräver mycket utöver det som ingår i deras arbete. Min uppfattning av resultaten är att lärarna vill ha mer fortbildning, men tycker att den tid som det kräver måste tas från ett annat område av deras yrke. Det är lärarens ansvar att ta kontakt med sin rektor för att få sin fortbildning, men få av lärarna nämner deras eget ansvar i att få fortbildning eller hur de kan få fortbildning. Det är en fråga om prioriteringar av deras arbetsuppgifter. Jag kan inte sluta undra om inte professionsutveckling är en del av en lärares arbetsuppgift? Att hålla sig uppdaterad och utvecklas. Några av lärarna lyfter vikten av att hålla sig uppdaterad och hålla koll på vad forskningen säger men alla är rörande överens om att det kräver mycket att gå fortbildning. Förskoleklassens deltagande i fortbildningarna har nämnts vid olika tillfällen i mitt resultat. Det nämns att det är bra att förskoleklass är med så att lärarna kan utbyta erfarenheter, men samtidigt att det är viktigt för att förskoleklass-lärarna ska veta vad som kommer sen när eleverna övergår till ”skolan”.

Vid utskicket till de lärarna som blev tillfrågade att delta i min studie så kunde jag ha gått in tydligare på vad en fortbildning kan innebära, just eftersom att som jag inledningsvis tog upp, är något som uppfattas olika beroende på vad man har för syn på det. Dock kan jag inte veta med säkerhet att det hade påverkat studien eller gett mina resultat en annan utgång än den som blev. Genom att använda tematisk analys så kunde jag strukturera upp min analys efter hur Braun och Clarke (2006) beskriver tillvägagångsättet. Till att börja med så sorterade jag ut den data jag hade samlat in och försökte därefter att finna mina teman. Dock var det en svårighet att inte hamna i någon utav fallgröparna som Braun och Clarke (2006) nämner. Den av fallgröparna som var svår att undvika var att inte applicera någon egen värdering kring innehållet i frågorna som ställdes under intervjun. Jag har haft ett väldigt rikt material att bearbeta i min studie vilket har krävt att jag fått sätta mig in i det och göra analysen flera gånger för att försäkra mig om att mina teman inte kan tänkas tillhöra något annat tema. Resultaten i min studie har jag fått fram ur en undersökning med ett mindre antal deltagare, men resultatet har ändå kunnat belysa några lärares syn på fortbildning. Mina resultat kan inte tolkas som generella åsikter hos lärare utan mer som en inblick i lärarnas perspektiv på fortbildning.

Den här studien hade jag kunnat genomföra på ett annat sätt än det som gjordes. Om jag hade haft mer tid hade jag kunnat genomföra fokusgruppintervjuer där lärarna hade fått diskutera kring fortbildning och på så sätt tagit del av vad som sades i en miljö tillsammans med flera lärare. Jag hade även kunnat intervjua rektorer för att få undersöka hur de ställer sig till fortbildning, något som dock hade krävt mer tid. Det hade varit intressant att undersöka hur rektorer och förvaltningarna ser på fortbildning och det som ingår i en fortbildning. Hade det funnits mer tid hade det kunnat genomföras en observation där forskaren under en längre period, om till exempel tre år, kunnat närvara för att se hur en lärares metod kan skifta från hur den undervisar innan och efter en fortbildning har genomförts.

Referenser

- Bolt, S. (2011). Making Consistent Judgements: Assessing Student Attainment of Systemic Achievement Targets. *Educational Forum*, 75(2), 157-172
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- DN-ledare. (2016, 30 November). Timss ger nytt hopp åt skolan. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2016-12-01 från <http://www.dn.se/ledare/huvudledare/timss-ger-nytt-hopp-om-skolan/>
- Dysthe, O., Hertzberg, F. & Hoel, T.L. (2011). *Skriva för att lära: skrivande i högre utbildning*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Emsheimer, P. (1994). Behovsanalys och uppföljning - för bättre fortbildningsplanering. i T. Madsén, *Lärares lärande* (ss. 189-206). Lund: Studentlitteratur.
- Gånedahl, B. (2015). *Lyftet med problem En fallstudie inom Matematiklyftet* (Magisteruppsats). Göteborg: Göteborgs universitet.
Tillgänglig: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/39069>
- Hattie, J. (2008). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Routledge.
- Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. (2., [rev. och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Staffan. (2005). Om kvalitét i kvalitativa studier. *Nordic Studies in Education*, 25(01), 15-35
- Lärarnas samverkansråd. (2012). HÖK 12.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Skollagen. SFS 2010:800.
- Skolverket (2016b). *Kollegialt lärande nyckelfaktor till framgångsrik skolutveckling* Hämtad 2016-11-26 från <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/artikelarkiv/kollegialt-larande-nyckelfaktor-for-framgangsrik-skolutveckling-1.171296>
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011[Elektronisk resurs]*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. (2013). *Matematiklyftet - Kollegialt lärande för matematiklärare*. Hämtad 2016-11-28, från http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.215335!/malyft_broschyr_2013.pdf

Skolverket. (2013a). Rapport 398 - Pisa 2012. Stockholm: Elanders Sverige.

Skolverket (2016a). Rapport 450 – Pisa 2016. Stockholm: Elanders Sverige.

Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Timperley, H., Wilson, A., Barrar, H. & Fung, I. (2007). *Teacher Professional Learning and Development: Best Evidence Synthesis Iteration*. Wellington: New Zealand Ministry of Education.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Hämtad 2016-12-20 från: http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Wilson, S. M., & Berne, J. (1999). Teacher learning and the acquisition of professional knowledge: An examination of research on contemporary professional development. *Review of research in education*, 24, 173-209

Bilaga 1

Intervjuguide

- Vilka behov har du som lärare av att få fortbildning?
 - Har ditt behov av fortbildning ökat i takt med att lärarutbildningen ligger längre tillbaka i tiden?
 - Vilka områden upplever du störst behov av fortbildning i? (t ex särskilt ämne, specialpedagogik, IKT...)
- Vad har/får du för fortbildning?
 - Just nu, de senaste åren
 - Vem är det som har tagit initiativet till att du ska genomföra fortbildningen? (Stat, kommun, rektor, eget initiativ)
 - När görs fortbildningen? (Lov, studiedagar, etc.)
 - Hur lång är fortbildningen?
 - Får ni gemensam fortbildning i arbetslaget, på skolan, i kommunen?
- Hur har fortbildningen förändrat ditt sätt att undervisa?
 - Ge konkret exempel.
 - Kan du beskriva om det är någon skillnad och hur den då visar sig mellan att du själv fortbildar dig eller att hela arbetslaget fortbildas.
- Vilken typ av fortbildningen föredrar du?
 - Ämne/område, workshops, föreläsning osv
 - Vilket ansvar anser du att den enskilda läraren har när det gäller sin egen fortbildning?